

3. A tanácskozáson sok szó esett a modernizáció kulturális veszélyeiről. Ugyanakkor végül mindannyian egyetértettünk abban, hogy a modern technika által ajánlott valamennyi lehetőséget ki kell használnunk gyermekirodalmunk, gyermekkultúránk értékeinek terjesztésében. Ez elsősorban a mi felelőségünk, de a gyermekkultúra támogatói is nagyobb arányban segíthetnék az elektronikus kultúraközvetítő eszközök fejlesztését, hiszen így viszonylag csekély anyagi ráfordítással rengeteg fiatal olvasóhoz lehet eljuttatni értékes irodalmat azokon a csatornákon (mobiltelefon, internet) keresztül, amelyeket már amúgy is használnak.
4. Tudomásul véve jelenlegi korlátainkat fel kell készülnünk a magyar gyermekkultúra infrastruktúrájának gyökeres reformjára. Ennek fő célkitűzései: a korábbinál szorosabb kapcsolat a megújuló oktatással, valamint az Európai Unióban mind nagyobb figyelemmel övezett gyermekkultúra önálló hazai intézményi és támogatási rendszerének kialakítása.

2010. május 28–29.

Összeállította: Rigó Béla

Egyszer volt, hol nem volt... Vagy sokkal inkább élő így manapság: egyszer volt, hol nem van?*

Kedves Kollégák!

Be kell vallanom, hogy én nem láttam a *Mátrix* című filmet. Nem néztem meg, pedig hallottam több ismerősömtől is, hogy az a film „alapmű”. Mire gondoltok? – kérdeztem vissza, milyen szempontból tartjátok alapműnek? Nekem erről a meghatározásról sokkal inkább Jókai *Arany embere*, Shakespeare *Rómeó és Júliája*, Platon *Lakomája*, Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődése* jut eszembe; ha viszont a gyermekekre gondolok, akiket tanítottam és neveltem, nem kell túl messzire mennem, hogy eszembe juthassanak az igazi értéket közvetítő alapművek: a magyar népmesék, többek között az *Okos lány*, *Szélike királykisasszony*, *Többsincs királyfi* vagy Andersentől *A kis gyufárus lány*, *A rendíthetetlen ólomkatona* és a Grimm-mesék *Hamupipőkéje*...

Hogy jön ide a *Mátrix*? Mesélték, hogy egy szimulált világ gépei próbálják leigázni az embereket, akiknek egy kisebb csoportja fellázad ez ellen, és a virtuális valóság helyett a valós életet választanák, de a filmben szereplő nagyobb tömeg számára a virtuális valóság válik az élhetőbb igazzá, és a lélek küzdelmeinek színtere a mindennapok nyűgével, bajával tolódik át a nem kívánatos igaz valóságból a tudatmögötti űrbe. Elgondolkodtatott és megrémített, hogy értelmiségi ismerőseim közül többen is éltették a gondolatot, hogy már van alternatív lehetőség a szürke hétköznapiok élhetőbbé tételére. Elhatárolódtam, és megállapítottam, hogy jobb nekem itt a filmen kívüli madárcsicsergős, virágillatú világban. Én inkább könyvet veszek a kezembe, keresem a közvetíthető jót, ami mindenkiben alapból megtalál-

* Elhangzott a Gyermekek- és ifjúsági írók 19. szekszárdi tanácskozásán, 2010. május 27-én.

ható, és ragaszkodom ahhoz, hogy esténként továbbra is mesét olvassak a fiamnak, könyvet írjak a kalandokat kergető ifjaknak.

Ugyanakkor az idő rohan, a technika fejlődik, a gyermekek lelki és szellemi fejlődése rohamléptekben próbálja követni a követhetlent, a számukra megfoghatatlanul érthetlent, a virtuális valóságot, ami leigazza a múltból eredő meséket, a szertefoszló álmokat, a saját képzeletük szülte hősokeket. A gyerekek ma készen kapják a képzeletet! Felvetődik rögtön a kérdés, hogy ezt ők negatív vagy pozitív impulzusként élik át. Biztos, hogy nem értik meg a számítógép és média közvetítette alternatív lehetőségeket? Talán közelebb áll a valósághoz, ha közbeiktatjuk a felnőttek és idősebb generációk esetleges ellenérzéseit a modern vívmányokkal szemben, és talán az is az igazság része, hogy a gyerekek hamarabb tudják kezelni az új eszközöket, mint mi. Érzéseiket azonban még nem tudják kellőképp cenzúrázni, ezért sokan inkább csak azonosulnak a figurákkal, élethelyzetekkel. A kérdés, azonban kérdés marad: értik-e azt, amit átélnek és hasznukra válik, vagy a virtuális világ sugallta szabadság által esetenként torzulhat a szellemi vagy lelki fejlődésük?

Többünkben is felszínre kívánczik erre egy újabb gondolat: a szabadság értelmezése kényes kérdés, nem biztos, hogy ennek gyakorlásában az ifjúságot magára lehetne hagyni, főleg nem ebben a megfoghatatlanságából eredően veszélyes világban. Be kell látnunk, hogy a felelősség a miénk, felnőtteké, mi vagyunk a felelősök érte, hogy szabadságtudatukat kellő szinten kezeljék, hogy élni is tudjanak vele a megfelelő helyen és időben!

A továbbiakban megfellebbeztem volna a virtuális lét elemzéséről, ha szembe nem találkozom a valóval: nagyobbik fiam számítógépes játékban öldöste halomra az „embereket”. Melléültem, hogy egy kicsit együtt legyünk, s egy idő után megkérdeztem: „Miért szereted ezt a játékot, fejleszt ez valamit?” „Igen Anya, az agresszivitást.” Döbbenetem a lelkemből kiszakadni vágyó kérdést a hirtelen támadt csenddel magába temette; és pufogtak tovább az álgolyók az álemberekre. Felálltam és elhagyva a szobát megállapítottam, hogy csak azt teszi, amit minden férfi elődje: hatalomra tör, leigáz, maga alá rendel... De hál' istennek nem igazi életeket; a valóságban nem ő! Még nem!

Valóság? Még nem ő! Milyen gondolatok ezek? Miért kellett szembesülnöm ilyen abszurd botorságokkal a saját házamban, a saját lelkemben? Hosszú évekig filozófiát hallgattam, és örömmel merültem el a régmúlt idők zseniális gondolkodóinak világában, majd gyermekeket okítottam, és balsam volt lelkemnek, ha együtt élhettük át a népmesék világának... – itt el kellett gondolkodnom, mijét is? – igen, nem kerülhető meg ez a szó: abszurditás!

Változhatott ekkorát a világ? Benedek Elek és a Grimm testvérek által gyűjtött mesék és mítoszok „valósága” ekkora bukfcencet vethetett és válthatott élhető virtualitásba?

Nos, akkor szembesülünk a mával! A virtuális valóság árad felénk, a legváratlanabb szituációkban is beleszól az életünkbe, ha másként nem, hát az internet, mobiltelefon, televízió használata közben.

Napjainkban az angolszász irodalom és megfilmesített változatai özönlnek felénk szinte mindenhol, hogy belerángassanak minket gyermekeinkkel együtt egy, a mienkétől alapjaiban eltérő, másik kultúrkör világába. Odáig jutottak a modern gondolkodásban, hogy egy filmben lemodellezték, ahogy csipeket építenek

elítelték agyába, és erre rákapcsolódva, gyermekszereplők saját számítógéptükön keresztül irányíthatják őket: hogyan éljék perceiket, miként valósítsanak meg különböző támadó jellegű cselekménysorozatokat, és haljanak-e meg szereplőik, ha játékos kedvük, szeszélyük ezt kívánja. Mi ennek az üzenete? Mit is jelent ez számunkra, tőlük keletebbre? Számunkra, akik, a gyermekek lelkét szeretnénk felkészíteni az élet buktatóira; számunkra, akik anno még a népmesék hőseit hittük igaznak; és számunkra, akik még hiszünk, hogy a jó Jó, és a való Igaz?!

Írtam egy könyvet: könyvszagút és kézbe foghatót. Benne: kalandok, humor és sok-sok érdekesség, tapasztalatokon nyugvó ismeret, kimondottan a gyerekléleknek szólót. Megvették sokan. Ismerősök közül is jó néhányan. Kérdeztem: „*Nnna, hogy tetszett?*”. „*Ááá, még a polcon hever, most a Twilight-ot olvassa a 10-12 éves lányom/fiam.*”

De nem ez a legrosszabb! Voltam a közelmúltban egy mesékkel foglalkozó konferencián, ahol egy könyvtárvezető kolléganő felállt és lelkesen kiáltotta közénk: „*En ilyen ideális férjet szeretnék a lányomnak, mint a Twilight főszereplője! Kedves, figyelmes, sármos... ígérte, küzd majd rossz szokásai ellen, hogy ne bántsa a szerelmét.*” Tiltakozva sikoltott bennem egy hang: De hisz' ő egy vámpír! Vért iszik és hidegvérrel öl! Naná, hogy sármos, ezzel csalogatja magához az áldozatait, mint például a húsevő növények is...

Komolyan! Ez tényleg velünk történik?

A virtuális valósághoz kapcsolódó, újabb említésre méltó tény a világhálón való kommunikáció, a chat-elés, ahol a gyermekeink „beszélgetnek”. Kikkel? Jó „barátokkal”, „gyönyörűséges” lányokkal, „csodaszép” sráccokkal, jópofa haverokkal... A kérdés ezek hallatán jogos az „Ős”-tól, de kényes is: ismersz közülük mindenkit? Találkoztál már velük, fizikálisan érinthetőek, belenéztl már a szemükbe?! „...*Nem, azt azért nem, de én sem vagyok az... Rólam sem tudja, hogy túlsúlyos vagyok, és tele pattanással, bukásra is állok... de te ne légy már kicsinyes... Anya! Apa! Nagy! – végre élek, és vannak 'barátaim'; ne tégy már keresztbe; ne kapsold ki a számítógépet!*” – árad a szleng, kiáltják gyermekeink, akik már nem „vevők” a mi meséinkre?! Akik „virtualizálnak”, és kicsúsznak a kezeink közül... Ha hagyjuk!

En megrögzötten hiszem és bízom benne, hogy nem a *Mátrix* vagy *Twilight* az „alaplmi”! Hiszem, hogy Magyarországon Benedek Elek, Janikovszky Éva, Feke-te István még mindig autentikusak; hogy van erkölcsi üzenete a táltos paripát megülő királyfinak, aki minden akadályt képes szerelméért legyőzni; hogy érdemes az *Okos lány* találós kérdésein eltöprengeni; és a *Csillagszemű juhász* konokul pimasz viselkedése vagy Tutajos férfiasodásának kezdeti botlásai is adnak némi alapot a gyermekeinknek arra, hogy vállalni akarják önnönmagukat. Mi több, egyszer majd ők mesélik meséinket fiaiknak.

Az ember jónak születik! Utódokat nemz, és őket felneveli! Közben mindig minden változik. Mitől és miért válik mássá, szinte érthetlenné az elődök számára az utód? Talán az Idők szava? Nem, nem hiszem, talán... talán nem is Ő, az utód a más... talán mi, elődök nem értjük meg, hogy fejlődni kell, velük együtt!

Talán a fantáziát használni már nem divat? Nem kell már elképzelnünk, kitalálnunk magunknak a hallottakat, inkább a készen kapott sémákat kellene kódolni, értelmezni és elfogadni, hogy a gyerekeknek is ez a jobb?! Tudjuk jól, hogy ez nem igaz. Ismerjük Arisztotelész tanítását, amelyben elítéli a katonát, ha vakmerő,

ugyanúgy, ha gyáva, és megbecsüli akkor, ha az arany középutat választva: bátor. Észre kell vennünk és rávezetnünk gyermekeinket a virtuális valóság előnyeire, de muszáj óva inteni őket a kóros-káros mellékhatásoktól, túlkapasoktól, mértéktelen számítógép használatától, és attól, hogy korosztályukhoz nem illő világot éljenek. Segítsünk, hogy lehessen gyerek a gyerek, amíg lehet; az ifjúság keresse az útját, de ne legyen koraérett; a lányok idő előtt ne adják oda magukat sikkből boldogboldogtalannak; és a fiúk ne az agresszióval pótolják hiányosságaikat, amíg még nem férfiak!

A mesék, ifjúsági regények ideje nem járt le, csak mi szülők, tanítók, írók fáradunk el néha... De nem adjuk fel, és örülünk, hogy elődeink által arra vagyunk predesztinálva, hogy adjunk: meséket; és teremtsünk mítoszokat: városit, valóságosat, szívhez közelit, gyermeki lelket mozgatót, ha kell, modern világba valót. Az viszont tény, hogy a technika által teremtett virtuális világot megállítani már nem tudjuk, hiszen bennünk van, belőlünk fejlődik, túlnő rajtunk... Ha engedjük!

Tölgyesi Livia